

היום נלמד בעזרת ה':

דף צו

[ע"פ ביאור חברותא]

אמר ליה הקדוש ברוך הוא: **זיל ושני נפשך** [לך ושנה עצמך], כדי שלא יכירוך.
שאל אותו סנחריב: **במאי אישני** [כיצד אשנה עצמי, שלא יכירוני]?
אמר ליה: זיל אייתי לי מספרא, ואיגזיך אנא [לך הבא לי מספרים, ואגזוז אני את
שערך, וכך לא יכירך].
שאל אותו סנחריב: **מהיכא אייתי** [מהיכן אביא מספרים]?
אמר ליה: עול להווא ביתא ואייתי [הכנס לבית זה שלפניך, והבא משם].
אזל, אשכחינהו [הלך לאותו בית, ומצא שם מספרים].
אתו מלאכי שרת ואידמו ליה כגברי [באו מלאכי השרת, ונדמו לו כבני אדם], **והוו
קא טחני קשייטא** [והיו טוחנים גרעיני תמרים].
אמר להו סנחריב: הבו לי מספרא! אמרו ליה: טחון חד גריוא [מדה אחת]
דקשייטא, וניתן לך מספרים.
טחון חד גריוא דקשייטא, ויהבו ליה מספרתא.
וזהו שנאמר "בתער השכירה בעברי נהר", שנתנו לו את התער, המספרים, בשכר
שעבד עבורם עבודה שנעשית על ידי נהר, דהיינו טחינת ריחיים.
עד דאתא - איחשך [עד שחזר אל הקדוש ברוך הוא, החשיך היום].
אמר להו הקדוש ברוך הוא: זיל אייתי נורא [לך הבא אש, כדי שאוכל לראות
ולספר אותך].
אזל ואייתי נורא.
בהדי דקא נפח ליה [תוך כדי שנפח סנחריב באש], **אתלי ביה נורא בדיקניה**
[נתלתה אש בזקנו]. **אזל גזייה לרישיה ודיקניה** [גזז את שער ראשו וזקנו].
**אמרו: היינו דגבי שער כתוב "גלח וגו' את הראש", ואילו גבי הזקן כתיב: "וגם את
הזקן תספה", שהוא לשון כילוי, לפי שכלה הזקן לגמרי על ידי האש.**
אמר רב פפא: היינו דאמרי אינשי: גרירתיה לארמאה - שפיר ליה [אם אתה
מחרך את הארמאי, והוטב בעיניו, שלא כעס עדיין על כך],

איתלי ליה נורא בדיקניה [הבער לו אש בזקנו], **ולא שבעת חוכא מיניה** [ולא תפסיק לצחוק ממנו].

אזל סנחריב, אשכח דפא מתיבותא דנח [מצא קורה אחת מתיבת נח]. **אמר:** קורה זו היינו אלהא רבא דשיזביה לנח מטופנא [זהו האלהים הגדול שהציל את נח מהמבול]!

אמר סנחריב: אי אזיל ההוא גברא ומצלח [אם אלך ואצליח], **מקרב להו לתרין בנותי קמך** [אקריב את שני בני לפניך]!

שמעו בנותי [בניו] **דבר זה, שרוצה אביהם להרגם, וקטלוהו** [והרגו הם את אביהם].

היינו דכתיב: "ויהי הוא משתחוה בית נסרך אלהיו, ואדרמלך ושראצר בניו הכהו בחרב וגו'." **"בית נסרך"**, מלשון נסר הוא. שהשתחוה סנחריב לאותו נסר, שעשאו לאלהיו. ומשמע מהפסוק, שמשום שהשתחוה שם, הרגוהו בניו. והיינו כפי שאמרנו לעיל, שאמר סנחריב שאם יצליח אלוהיו דרכו, יקריב לפניו את שני בניו. ושמעו בניו את דבריו, והרגוהו.

והיות והגמרא דברה בענין המלאך שהרג את מחנה סנחריב, מביאה הגמרא את ענין מלחמת אברהם והמלכים, שאף שם היה מלאך שסייע לאברהם.

כתוב לגבי מלחמת אברהם והמלכים: **"ויחלק עליהם לילה הוא ועבדיו ויכם וגו'."** **אמר רבי יוחנן: אותו מלאך שנזדמן לו לאברהם - "לילה" שמו, והוא סייע לו לנצח במלחמה.**

ומנין לנו שישנו מלאך ששמו לילה?

שנאמר: "והלילה אמר הרה גבר".

ורבי יצחק נפחא אמר: מה שנאמר **"ויחלק עליהם לילה"** - היינו **שעשה עמו מעשה לילה**, שנלחמו עבורו כוכבי הלילה, כפי **שנאמר** במלחמת ברק בסיסרא: **"מן שמים נלחמו הכוכבים ממסלותם נלחמו עם סיסרא."**

אמר ריש לקיש: טבא דנפחא מדבר נפחא [טובים דבריו של רבי יצחק נפחא, מדבריו של רבי יוחנן, שנקרא בכמה מקומות בש"ס בר נפחא].

עוד כתוב במלחמת אברהם והמלכים: **"וירדף עד דן".**

אמר רבי יוחנן: כיון שבא אותו צדיק עד דן - תשש כחו, משום שראה בני בניו שעתידין לעבוד עבודה זרה בן . שנאמר גבי עגלי הזהב שעשה ירבעם לעבודה זרה: "וישם את האחד בבית אל ואת האחד נתן בן".

ואף אותו רשע, סיסרא, לא נתגבר - עד שהגיע לדן. שנאמר: "מִדֵּן נִשְׁמַע נַחֲרַת סוּסִיּוֹ".

אמר רבי זירא: אף על גב דשלח רבי יהושע בן לוי שלשה דברים אלו:
א. הזהרו בזקן ששכח תלמודו מחמת אונסו לכבדו, הואיל ושכחתו מחמת אונס היא.

ב. והזהרו בוורידין של עוף, שצריך לחתכם, כדי שיצא הדם, הואיל וצולה את העוף כולו כאחד, ואינו חותכו ומולחו כבשר חיה ובהמה, וכרבי יהודה,
ג. והזהרו בבני עמי הארץ שנעשו תלמידי חכמים לכבדם, לפי שמהן תצא תורה, שהרי שמעיה ואבטליון היו מבני בניו של סנחריב, ומבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק.

ואף שאמר רבי יהודה שצריך ליזהר בכבוד בני עמי הארץ, מכל מקום, כי הא מילתא דלהלן, שזכה נבוכדנצר לכבוד רב מפני דבר קטן שעשה, שרץ ארבע פסיעות לכבוד הקדוש ברוך הוא - מודעינן להו. שאף הם זוכים לאותו כבוד - מחמת זכות מועטת שהיתה באביהם.

שאל ירמיהו הנביא: "צדיק אתה ה' כי אריב אליך, אך משפטים אדבר אותך: מדוע דרך רשעים צלחה, שלו כל בגדי בגד, נטעתם גם שרשו, ילכו גם עשו פרי". מדוע דרך רשעים צלחה? למה הצליח נבוכדנצר, וכבש את ירושלים?
מאי אהדרו ליה [מה ענו לו מן השמים] -

"כי את רגלים רצתה וילאוך, ואיך תתחרה את הסוסים? ובארץ שלום אתה בוטח, ואיך תעשה כגאון הירדן".

משל לאדם אחד שהתרברב ואמר: יכול אני לרוץ מרחק של שלש פרסאות [שהוא מרחק גדול], אפילו לפני הסוסים, שרצים במהירות, ואף בין בצעי המים, שקשה לרוץ שם.

נזדמן לו רגלי [אדם הולך רגל] אחד. רץ לפניו מרחק של שלשה מילין [מיל הוא רבע פרסה] ביבשה - ונלאה [נתעייף].

אמרו לו: ומה כשרצת לפני רגלי כך נתעייפת, אם תרוץ לפני הסוסים - על אחת כמה וכמה שתתעייף!

ומה כשרצת שלשת מילין כך נתעייפת, אם תרוץ שלש פרסאות, שהן מרחק גדול בהרבה - על אחת כמה וכמה שתתעייף!

ומה כשרצת ביבשה כך נתעייפת, אם תרוץ בין בצעי המים - על אחת כמה וכמה שתתעייף!

אף אתה, ירמיהו, ומה בשכר ארבע פסיעות ששלמתי לאותו רשע [נבוכדנצר], שרץ אחר כבודי, אתה תמיהה מדוע מגיע לו כל כך הרבה שכר, כשאני משלם שכר לאברהם יצחק ויעקב, שרצו ועבדו לפני כסוסים, על אחת כמה וכמה שתתמה על מתן השכר הגדול שאשלם להם!

היינו דכתיב: "לנבאים נשכר לבי בקרבי רחפו כל עצמתי הייתי כאיש שכור וכגבר עברו יין מפני ה' ומפני דברי קדשו". "לנבאים" היינו אברהם יצחק ויעקב. "נשכר לבי בקרבי", כלומר, תמהתי על מתן שכר.

הני ארבע פסיעות, שהוזכר לעיל שרץ נבוכדנצר לכבוד המקום - מאי היא? דכתיב: "בעת ההיא שלח מראדך בלאדן בן בלאדן מלך בבל ספרים וגו' אל חזקיהו כי שמע כי חלה חזקיהו".

ויש לתמוה, משום כי חלה חזקיהו ויחזק [ונתרפא, כפי שמסופר שם], שדר ליה [שלח לו] מראדך ספרים ומנחה?!

אלא, כפי שנאמר בדברי הימים, שבאו שליחי מראדך "לדרש המופת אשר היה בארץ", וכדלהלן.

דאמר רבי יוחנן: אותו היום שמת בו המלך אחז הרשע, יום של שתי שעות בלבד היה, כדי שלא יהא פנאי לספדו ולקברו כראוי.

וכי חלה חזקיהו ואיתפח [ונתרפא] - אהדרינהו קודשא בריך הוא להנך עשר שעי ניהליה [החזיר הקדוש ברוך הוא את אותן עשר שעות החסרות אליו], ונתארך אותו יום שנתרפא בו לכדי עשרים ושתים שעות.

וכך היה המעשה:

חזקיהו חלה, ובא אליו ישעיהו הנביא ואמר לו שימות מחולי זה.

חזקיהו בכה התפלל אל ה' שירפאהו, ושמע ה' תפילתו, והודיעו שיתרפא, וביום השלישי יבוא כבר אל בית ה', ויתווספו לו חמש עשרה שנה.

ביקש חזקיהו מישעיהו את מופת שאכן כך יהיה.

אמר לו ישעיהו, שיכול הוא לתת לו אות בכך, שהצל של שעון השמש, שהוא עתה במקום שמתחיל היום להחשיך, יעמוד במקומו עשר שעות. או בכך שיחזור הצל עשר מעלות אחורנית, ויעמוד במקום שהוא עומד בבוקר.

אמר לו חזקיהו, שאם יעמוד הצל במקומו, ולא יחזור אחורנית, אין זה מופת גדול כל כך, שאינו דבר ניכר ביותר. אלא, יחזור הצל לאחוריו עשר מעלות.

וכך אכן היה, דכתיב: "הנני משיב את צל המעלות אשר ירדה במעלות אחז בשמש אחרנית עשר מעלות. ותשב השמש עשר מעלות במעלות אשר ירדה".

והיינו כדלעיל, שאותן עשר שעות שירדה השמש במעלות פתאום ביום שמת בו אחז, יחזרו עתה, ויעלו מעלות הצל עשר שעות אחורנית.

המלך מראדך היה רגיל לאכול בשעה שלישית של היום, ולישון עד שעה תשיעית. באותו יום שחזר גלגל חמה לחזקוהו, ניעור מראדך בשעה תשיעית, כפי שהיה רגיל תמיד, ומצא שהוא בוקר, שהרי חזרה חמה לאחוריה.

אמר להו לעבדיו: מאי האי, האם הנחתם אותי לישון מבוקר אתמול עד הבוקר שאחריו? ורצה להרגם בשל כך.

אמרו ליה: לא כן. באמת שעה תשיעית עתה. אלא שעל ידי נס חזרה חמה לאחוריה, ונעשה בוקר.

והיינו משום **שחזקוהו חלש - ואיתפח** [חזקוהו חלה ונתרפא], ועשה לו הקדוש ברוך הוא את הנס והמופת הזה, שנתארך היום.

אמר: איכא גברא כי האי [יש אדם גדול כזה], **ולא בעינא לשדורי ליה שלמא** [ואיני צריך לדרוש בשלומי]?

מיד ציוה שיכתבו וישלחו לו לחזקוהו איגרת שלום.

כתבו ליה לחזקוהו כן: "שלמא למלכא חזקיה, שלם לקרתא דירושלם [שלום לעיר ירושלים], **שלם לאלהא רבא"**.

נבוכדנאצר - ספריה זבלאדן הוה [סופרו של בלאדן היה]. **בהיך שעתא**, באותו זמן שכתבו את האיגרת לחזקוהו, **לא הוה התם** [הוא לא היה שם].

כי אתא [כשחזר] **נבוכדנאצר** מדרכו, ושמע שכתבו איגרת לחזקוהו, **אמר להו: היכי כתביתו** [היאך ובאיזה נוסח כתבתם]?

אמרו ליה: הכי כתבינן [כך וכך כתבנו], כפי שהוזכר לעיל.

תמה נבוכדנאצר **ואמר להו: קריתו ליה לאלקיו של חזקוהו "אלהא רבא"**, וכתביתו **ליה לבסוף** [והזכרתם אותו רק לבסוף]!? אמרו לו: וכי היאך נכתוב?

אמר להם: אלא הכי כתובו, כסדר הזה: **"שלם לאלהא רבא, שלם לקרתא דירושלם, שלם למלכא חזקיה"**.

אמרי ליה: קריינא דאיגרתא - איהו ליהוי פרוונקא [משל הוא. קורא האיגרת יהא השליח]. כלומר, היות והרעיון שלך הוא, לך אתה ובצע אותו.

רהט בתריה [רץ נבוכדנאצר אחרי השליח שלקח את האיגרת לחזקוהו, כדי לתת לו איגרת אחרת, בנוסח המתוקן].

כדריהט [כשרץ] **ארבע פסיעות, אתא גבריאל - ואוקמיה** [בא המלאך גבריאל, ועצר אותו, שלא ימשיך לרוץ].

אמר רבי יוחנן: אילמלא [אילו לא] בא גבריאלי והעמידו - לא היה תקנה לשונאיהם של ישראל. לפי שאז היה שכרו רב בהרבה, והיתה ניתנת לו רשות לאבד את ישראל.

מאי "מראדך בלאדן בן בלאדן", למה נקרא מראדך גם בשם אביו, בלאדן? אמרי: בתחילה בלאדן - מלכא הוה, ואישתני אפיה והוה כי דכלבא [ונשתנה מראה פניו, ונעשה כמו של כלב]. הוה יתיב בריה על מלכותא [ישב בנו, מראדך, על המלוכות]. כי הוה כתיב [כשהיה מראדך כותב איגרת], הוה כתיב שמיא ושמיא דאבוה [היה כותב שמו ושם אביו] בלאדן מלכא, כדי שיתכבד אביו. שאילו היה כותב רק "מראדך בן בלאדן", לא היה בזה כיבוד לאביו, שהרי כולם כותבים שמם ושם אביהם. לכן כתב "מראדך בלאדן בן בלאדן", כדי לכבד את אביו. היינו דכתיב בספר מלאכי: "בן יכבד אב, ועבד אדניו".

"בן יכבד אב" - הא דאמרן, שכיבד מראדך את אביו בלאדן.

"ועבד אדניו" - מהו? מיהו העבד שכיבד את אדוניו?

דכתיב: "ובחדש החמישי בעשור לחדש, היא שנת תשע עשרה שנה למלך נבוכדנאצר מלך בבל, בא נבוזראדן רב טבחים, עמד לפני מלך בבל בירושלם, וישרף את בית ה' ואת בית המלך". הרי שעמד נבוזראדן לפני המלך נבוכדנאצר בירושלים.

יש לתמוה: ומי סליק [וכי עלה] נבוכד נצר לירושלים? והכתיב באותו ענין: "ויתפשו את המלך [צדקיהו] ויעלו אתו אל מלך בבל רבלתה", ואמר רבי אבהו: רבלה זו אנטוכיא. והרי אנטוכיא אינה בארץ ישראל!

ותירצו תמיהה זו רב חסדא ורב יצחק בר אב ודימי:

חד אמר: דמות דיוקנו של נבוכדנאצר היתה חקוקה לו לנבוזראדן על מרכבתו, ונראה היה לו כאילו הוא עומד לפניו.

וחד אמר: אימה יתירה היתה לו לנבוזראדן ממנו [מנבוכדנאצר], ודומה היה לו כמי שהוא עומד תמיד לפניו.

וזוהו הכבוד שכיבד העבד, נבוזראדן, את אדוניו, נבוכדנאצר.

אמר רבא: טעין תלת מאה כודנייתא נרגא דפרזלא דשליט בפרזלא שדר ליה נבוכדנצר לנבוזראדן [מטען שלש מאות פרדות של פטישי ברזל חד, שחותך ברזל, שלח נבוכדנצר לנבוזראדן], כדי לפרוץ בהם את שערי ירושלים.

כולהו בלעתינהו חד דשא דירושלם [כולם, כל אותם פטישים, נשברו על שער אחד של ירושלים]. שנאמר: "פתוחיה יחד בכשיל וכלפת יהלמון". משמע, על פתח אחד הלמו כל הכשילים והכלפות יחד, ולא הועילו כלום.

בעי למיהדר [רצה נבזרדאן לחזור על עקבותיו לבבל]. **אמר: מסתפינא** [חושש אני] **דלא ליעבדו בי כי היכי דעבדו בסנחריב** [שלא יעשו בי היהודים כמו שעשו בסנחריב, שנהרג כל חילו].

נפקא קלא ואמר [יצתה בת קול ואמרה]: **שוור בר שוור** [דולג בן דולג], **נבזרדאן, שוור** [קפוצן]! **דמטא זימנא דמקדשא חריב והיכלא מיקלי** [שהגיע הזמן שיחרב המקדש, וישרף ההיכל].

פש ליה חד נרגא [נשתייר לו פטיש אחד מאותם פטישים ששלח לו נבוכדנצר]. **אתא מחייה בקופא** [בא והכה בשער בצד הקהה של הפטיש, ולא בחודו] - **ואיפתח** [ונפתח השער].

שנאמר בספר תהלים, שהתפלל דוד לפני הקדוש ברוך הוא: **"יודע כמביא למעלה בסכך עץ קרדמות"**. דהיינו, יודע לפניך אותו סכך עץ קרדומות, ששבר בו את נבזרדן את שערי ירושלים, כאילו הביאו למעלה בכסא הכבוד.

הוא קטיל ואזל - עד דמטא להיכלא [היה נבזרדן הורג והולך, עד שהגיע להיכל]. **אדליק ביה נורא** [הצית נבזרדן אש בהיכל]. **גבה היכלא** וביקש לעלות לרקיע!

דרכו ביה מן שמיא [דרכו עליו מן השמים, והשפילוהו]. **שנאמר: "גת דרך ה' לבתולת בת יהודה"**.

קא זיחא דעתיה [היה נבזרדן מתגאה] על הצלחתו. **נפקא בת קלא** [יצאה בת קול] **ואמרה ליה: עמא קטילא קטלת** [עם הרוג הרגת], שכבר נגזר עליהם שיהרגו.

וכן **היכלא קליא קלית** [היכל שרוף שרפת], שכבר נגזר עליו שישרף. **והרי זה כאילו קימחא טחינא טחינת** [קמח טחון טחנת].

שנאמר: "קחי רחים וטחני קמח גלי צמתך חשפי שבל גלי שוק עברי נהרות". "טחני חטים" **לא נאמר, אלא "טחני קמח"**. ופורענות היא שאמר נביא לישראל, שאף שטחונים אתם כבר לקמח, תיטחנו שוב, ותגלו קלעי ראשיכם ושוקכם, ותלכו בגלות.

חזא [ראה] **נבזרדאן דמיה דזכריה דהוה קא רתח** [את דמו של זכריה, שהרגוהו ישראל על שהיה מתנבא עליהם נבואות קשות על חורבן הבית. והיה הדם רותח על רצפת העזרה].

אמר להו נבזרדאן ליהודים: **מאי האי? מהו דם זה, שרותח ואינו נח? אמרו ליה: דם זבחים הוא דאישתפיך** [שנשפך].

אמר להו: אייתי ואנסי אי מדמו [הביאו דם זבחים, ונבדוק אם דומה הוא לדם זה].

כסי [שחטון] זבחים, **ולא אידמו**, [ולא היה הדם דומה לאותו דם].

אמר להו: גלו לי מהו דם זה! **ואי לא** - **סריקנא לכו לבשרייכו במסריקא דפרזלא** [אסרוק את בשרכם במסרק של ברזל]!

אמרו ליה: האי דם, של **כהן ונביא הוא**, **דאינבי** [שנתנבא] **להו לישראל בחורבנא דירושלם** [שתחרב ירושלים], **וקטלוהו**.

אמר להו לישראל: **אנא מפייסנא ליה** [אני אפייס את זכריה, וינוח דמו].

אייתי רבנן, קטיל עילויה [הביא חכמים, והרגם על אותו דם] - **ולא נח**.

אייתי דרדקי דבי רב [תינוקות של בית רבן], **קטיל עילויה** - **ולא נח**.

אייתי פרחי כהונה [צעירי כהונה], **קטיל עילויה** - **ולא נח**.

עד די קטל עילויה [עד שהרג עליו] **תשעין וארבעה ריבוא בני אדם** - **ולא נח**.

קרב זבזרדן לגביה [אל אותו דם], **ואמר:** **זכריה, זכריה! טובים שבהן** - **איבדתים, ניחא לך דאיקטלינהו לכולהו** [האם רוצה אתה שאהרוג את כל ישראל?]

מיד נח הדם.

הרהר נבזרדן הרהורי תשובה בדעתיה. **אמר:** **מה הם, ישראל, שלא איבדו אלא נפש אחת של זכריה** - **כך נענשו, ההוא גברא, נבזרדן, שהרג כל כך הרבה בני אדם** - **מה תיהוי עליה** [מה יהא עליו]?

ערק [ברח], **שדר פורטיטא לביתיה** [שלח שטר צוואה לביתו], **ואיתגיר**.

תנו רבנן: נעמן, שהיה שר צבא ארם, וריפאו אלישע מצרעתו, וקיבל על עצמו שלא לעבוד עבודה זרה [כפי שמסופר בספר מלכים ב, פרק ה] - **גר תושב היה**. שלא קיבל עליו כל המצוות, אלא רק שלא יעבוד עבודה זרה.

אבל נבזרדן אדן גר צדק היה. שקיבל עליו לגמרי עול תורה ומצוות.

מבני בניו של סיסרא למדו תורה בירושלים. **מבני בניו של סנחריב לימדו תורה ברבים**.

ומאן נינהו [ומיהם אותם בני בניו] - **שמעיה ואבטליון**.

מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק.

ואף מבני בניו של אותו רשע, נבוכדנאצר, ביקש הקדוש ברוך הוא להכניס תחת כנפי השכינה.

אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא: **רבונו של עולם! מי שהחריב את ביתך, ושרף את היכלך, תכניס תחת כנפי השכינה?**

היינו דכתיב: **"רפינו את בבל ולא נרפתה"**. **עולא אמר:** **זה נבוכדנצר, שהיה**

הקדוש ברוך הוא מבקש לרפאו, ולהכניס בניו תחת כנפי השכינה, ולבסוף לא נרפא.

רבי שמואל בר נחמני אמר: אלו נהרות בבל, שהם רעים לשתות. ותרגמה דצינייתא דבבלאי [דקלים מרים הם, שעומדים בנהרות]. והיות והבאנו לעיל מעשה נבזראדן, היאך כבש את ירושלים, מביאה הגמרא עוד מענין זה.

אמר עולא: עמון ומואב שיבבי בישי [שכנים רעים] **דירושלם הוו.** כיון דשמעינהו לנביאי דקא מיתנבאי לחורבנא דירושלם [כיון ששמעו עמון ומואב את הנביאים, שנתנבאו על חורבן ירושלים], **שלחו לנבוכדנצר: פוק ותא** [צא ממקומך, ובוא לכבוש את ארץ ישראל].

אמר נבוכדנצר: מסתפינא דלא ליעבדו לי כדעבדו בקמאי [חושש אני, שלא יעשו בי כפי שעשו באלו שהיו לפני], שהרי סנחריב וחילו מתו כולם על ידי מלאך אחד. **שלחו ליה: "כי אין האיש בביתו [הלך בדרך מרחוק]"** [פסוק הוא בספר משלי]. **ואין איש - אלא הקדוש ברוך הוא. שנאמר: "ה' איש מלחמה".** כלומר, כביכול אין הקדוש ברוך הוא בביתו, בית המקדש.

שלח להו: בקריבא הוא, ואתי. שמא אכן אינו בביתו עתה, אבל במקום קרוב הוא, ויבוא להציל את ישראל! [אין תשובתו של נבוכדנצר נדרשת מן המקרא, אלא לפי סדר המקראות שאנו שומעים מהם את טענותיהם של עמון ומואב, מכינים אנו מה ענה להם נבוכדנצר].

שלחו ליה: "הלך בדרך מרחוק". כלומר, אינו קרוב, ולא יבוא. **שלח להו: אית להו צדיקי, דבעו רחמי - ומייתו ליה** [יש בהם צדיקים, שיבקשו רחמים, ויביאו את הקדוש ברוך הוא]!

שלחו ליה: "צרו הכסף לקח בידו". ואין כסף - אלא צדיקים, וכפי שמוכח מהמקרא דלהלן. והיינו, שצדיקים שבהם מתו. ומנין לנו שהצדיקים נקראו כסף?

שנאמר: "ואכרה לי בחמשה עשר כסף וחמר שערים ולתך שערים". וכך הוא פירושו של המקרא: "ואכרה לי בחמשה עשר כסף", כלומר, פדיתי לי אותם ממצרים בחמשה עשר בניסן, בזכות הצדיקים שנקראו כסף. "וחמר שעורים ולתך שערים", כלומר, חומר שעורים הוא שלשים סאין, ולתך - חמשה עשר סאין הוא, אלו ארבעים וחמשה צדיקים, שהעולם מתקיים עליהם [כדאיתא במסכת חולין צב א].

שלח להו: הדרי רשיעי בתשובה, ובעו רחמי, ומייתו ליה [הרשעים יחזרו בתשובה, ויבקשו רחמים, ויביאו את הקדוש ברוך הוא]!

שלחו ליה: כבר קבע להן זמן, שלא יבוא עוד עד שבעים שנה לגלות בבל. **שנאמר:** "ליום הכסא יבא ביתו". אין כסא - אלא זמן. **שנאמר:** "בכסה ליום חגנו". **שלח להו:** סיתווא [סתו] הוא עתה, ולא מצינא דאתי מחמת תלגא וממיטרא [השלג והגשם].

שלחו ליה: תא אשינא דטורא [בוא דרך תחתית ההרים], ויגנו עליך מהגשמים והשלגים. **שנאמר:** "שלחו כר מושל ארץ מסלע מדברה אל הר בת ציון". וכך הוא פירושו של המקרא: שלחו אל המושל, שהוא נבוכדנצאר, שיבוא אל הר בת ציון דרך הסלעים וההרים.

שלח להו: הרי עתה עת גשמים הוא, ואי אתינא - לית לי דוכתא דיתיבנא ביה [לא יהא לי מקום סביב ירושלים, שנוכל לשבת בו אני וחילי מוגנים מפני הגשמים]. **שלחו ליה:** קברות שלהם, של ישראל, מעולין מפלטירין [מארמונות] שלך, ותוכלו לשבת במערות הקבורה שלהם שסביב ירושלים.

ומנין לנו שאכן כך היה, שהוציאו נבוכדנצאר וחילו את עצמות בני ירושלים מקבריהם, כדי לשבת באותן מערות קבורה?

דכתיב: "בעת ההיא נאם ה' יוציאו את עצמות מלכי יהודה ואת עצמות שריו ואת עצמות הכהנים ואת עצמות הנביאים ואת עצמות יושבי ירושלים מקבריהם ושטחום לשמש ולירח ולכל צבא השמים אשר אהבום ואשר עבדום ואשר הלכו אחריהם".

והיות והבאנו את הפסוק "צרור הכסף לקח בידו", שנתמעטו הצדיקים, מדברת עתה הגמרא בענין המשיח. שאחד מסימני ימות המשיח הוא, שתלמידי חכמים יתמעטו.

אמר ליה רב נחמן לרבי יצחק: מי שמיע לך אימת אתי בר נפלי [האם ידוע לך מתי יבוא בר נפלי]?

אמר ליה: מאן בר נפלי [מיהו אותו "בר נפלי" שאתה שואל אודותיו]?

אמר ליה: בר נפלי הוא המשיח.

תמה רבי יצחק ושאלו: משיח - בר נפלי קרית ליה?